

Nemške volitve

Letos zelo posebne

Prvič v Nemčiji kanclerka preprosto več ne kandidira na parlamentarnih volitvah, prvič se v Nemčiji obeta koalicijska vlada treh strank in ne le dveh, in izzivi, s katerimi se bo soočila, pa naj gre za socialno politiko, digitalni in zeleni prehod ter predvsem boj proti klimatskim spremembam, bodo zgled za vso Evropsko unijo

Boris Jaušovec, Berlin

Č

prav je predvolilni boj v Nemčiji potekal spokojno, to nikakor ne pomeni, da ni bil zanimiv in izzivalen, sploh kar zadeva prihodnje nemške strateške usmeritve, predvsem na področju energetike, boja proti podnebnim spremembam, zelenega in digitalnega prehoda, izboljšanja socialne politike in predvsem, od kod dobiti denar za vse te izzive prihodnosti, ki ne bodo izzvali le Nemčije, pač celotni stari kontinent. In Nemčija kot največja in najmočnejša članica Evropske unije bo v vsakem primeru zgled preostalim članicam. Tudi Sloveniji, ki je zelo odvisna od nemškega gospodarskega zdravja. Znan je denimo podatek, da je vsako peto delovno mesto pri nas povezano s slovenskim izvozom v Nemčijo, najbolj z njeno avtomobilsko industrijo.

Zmaga SPD verjetna, ne pa gotova

Siebo Janssen je politolog in zgodovinar iz Bonna ter poučuje na več nemških univerzah in tudi v tujini. Najprej sem ga vprašal, kaj lahko pričakujemo na nemških nedeljskih parlamentarnih volitvah. Je zmaga socialdemokratov (SPD) Olafa Scholza najverjetnejša, saj je še zmeraj v rahli prednosti pred CDU/CSU in nesojenim konservativnim naslednikom Angele Merkel Arminom Laschetom? "Zmaga SPD je verjetna, vendar ne gotova. Če bo SPD zmagala, se to ne bo zgodilo zaradi sposobnosti njenega kanclerskega kandidata Scholza, ampak zaradi izrazite šibkosti njegovih nasprotnikov, Lascheta in voditeljice Zelenih Annalene Baerbock. Scholzju je uspelo precej

nespektakularno in neodločno nastopiti kot najbolj verodostojnemu nasledniku Merklove, medtem ko Merklova še naprej ostaja najpriljubljenejša političarka v Nemčiji."

Merklova je kakšna dva tedna nazaj celo s podporo Laschetu, ki mu zmanjkuje tal pod nogami, posegla v predvolilni boj, čeprav je dolgo menila, da ji ne bo treba. Janssen pravi, da jasno, da se Merklova sprva kot prava državica ni hotela vpletati. "Pa tudi zatagedelj ne, ker je z Laschetom v zadnjih mesecih imela nekaj konfliktov. Šele ko je videla, da utegne CDU/CSU volitve izgubiti, je posredovala v korist Lascheta. Bi rekel, da je strankarska disciplina torej še dovolj močna."

Razen morda na zadnjem četrtkovem soočenju vseh sedmih vodij nemških parlamentarnih strank na javnih televizijah ARD in ZDF v predvolilnem boju ni bilo veliko slišati o zunanji politiki, pa čeprav so v veliko Nemčijo uprte mnoge oči iz sveta. Janssen pojasnjuje: "V Nemčiji tradicionalno veljata zunanja in evropska politika za težko pojasnljivi in za volivce nezanimivi. Zato ju udeleženci predvolilnega boja pretežno ignorirajo ali celo sabotirajo. Tako je tudi počel leta 2017 kanclerski kandidat Martin Schulz, ki pa je bil pred tem celo predsednik leta Evropskega parlamenta v Strasbourgu. Vodstvo stranke SPD mu je namreč izrecno prepovedalo voditi evropsko volilno kampanjo."

Barve nemške politike

Po volilni nedelji tukaj v Nemčiji opazovalci napovedujejo, da bi bilo možnih več koaliciij,

Kdo bodo od nedelje naprej prebivalci Reichstaga, nemškega zveznega parlamenta? Foto: Robert Balen

pa tudi prvič, da bodo vladno koalicijo sestavile tri stranke. Janssen vseeno pove nekaj, v kar večina analitikov ne verjame, namreč tudi možnost nadaljevanja sedanje velike koalicije, ki pa bi se ji pridružili ali Zeleni ali pa liberalci iz FDP. Sicer pa imajo barvne koalicije, namreč po barvah strank, v Nemčiji precej zabavna imena. Torej malo verjetna vladna koalicija med sedanjima vladajočima strankama CDU/CSU in Zelenimi bi bila kenijska. To je po barvi zastave Kenije: črna, rdeča in zelena. Tako imenovano nemško koalicijo, torej v barvah nemške črno-rdeče-rumene zastave, bi sestavljali do sedaj vladajoči stranki in liberalci, ki so rumeni.

Vendar bi prej lahko nastala koalicija med CDU/CSU, FDP in Zelenimi, ki bi ji rekli jamajška. Torej po barvah jamajške zastave: črna, rumena in zelena. Po sedanjih javnomnenjskih raziskavah je sicer morda še najbolj verjetna rdeča koalicija med SPD in Zelenimi, ki pa bi se ji morali pridružiti še vsaj liberalci (FDP) ali pa Levica (Die Linke). Jassen o možnostih te zadnje rdeče-zelene-rdeče koalicije opozori na popolnoma različna stališča glede zunanje in varnostne politike, pa tudi evropske: "Kajti SPD in Zeleni zahtevajo od Levice jasno opredelitev glede Nata, ZN in EU. Levica pa se glede tega noče opredeliti, zato je rdeče-zeleno-rdeča zvezna vlada manj verjetna. V tem trenutku je najbolj verjetna tako imenovana semafovska koalicija, ki bi jo sestavljali SPD, Zeleni in FDP. Toda tudi ta koalicija bi imela največ težav pri dogovarjanju glede davčne in finančne politike, bi pa lahko razmeroma brez težav dosegla

soglasja glede temeljnih vprašanj zunanje, varnostne in evropske politike."

O pritisku na Poljsko, Madžarsko in Slovenijo

Z Janssenom se tudi nisva mogla ogniti vprašanju spoštovanja vladavine prava v EU, kjer se zadnja leta stopnjuje pritisk na Poljsko in Madžarsko, nekateri pa v tej družbi vidijo tudi že Slovenijo. Vendar se zdi, da je bila Nemčija pod Merklovo veliko bolj občutljiva na poljsko obnašanje, kakor pa je na madžarsko ali slovensko. Janssen pojasnjuje: "Spoštovanje načela pravne države je pomembno in splošno vprašanje v EU. EU ima zdaj na voljo le zelo omejena in hkrati dolgotrajna sredstva za ukrepanje proti državam članicam zaradi kršitev kopenhagenskih kriterijev, to je delovanje institucij v skladu z načeli demokracije, človekovih pravic, pravne države in tržnega gospodarstva iz leta 1993. Klavzula za uveljavljanje pravne države je en tak instrument, vendar je v resnici zelo omejen, kar se tiče njegovega učinka in izvršljivosti. Madžarski premier Viktor Orban in njegova stranka Fidesz sta bila dolgo člana Evropske ljudske stranke (ELS). Zato sta bila deležna zelo obzirne obravnave, tudi od CDU/CSU. Razlog je bila predstava CDU/CSU, najvplivnejše stranke v ELS, da je bolje izbrati dialog z Orbanom kot razpad in hkrati ELS v odnosu do socialistov uveljaviti kot nesporno najmočnejšo stranko."

Janssen še doda: "Poljska je za Nemčijo sicer strateško pomembnejša partnerica kot Madžarska, toda stranka Državlanska platforma (članica frakcije ELP) je na Poljskem v opoziciji, na oblasti je stranka Zakon in pravičnost (PiS). Državlani bi lahko torej negativno sprejeli podoben odnos do Fidesza in PiS. Nemška vlada je zelo skeptična tako do Poljske kot do Madžarske in Slovenije. Vendar je po izstopu Fidesza iz ELP veliko bolj skeptična do Madžarske postala tudi CDU/CSU. Če bo kancler postal Scholz, bi odnos do Poljske, Madžarske in Slovenije nedvomno ostal skeptičen. Vendar je odnos do Poljske za Nemčijo vedno povezan s zgodovinsko utemeljenimi premisleki. Nemčija bo zato tudi v primeru vlade pod vodstvom SPD ohranila zmeren odnos do Poljske, Madžarske in Slovenije, čeprav bo hkrati od vseh treh držav odločno zahtevala, da nosijo posledice, če ne bodo temeljito spremenile svoje

usmeritve. Te posledice se utegnejo nanašati predvsem na krčenje subvencij EU in drugih finančnih sredstev."

Naša naslednja sogovornica v Berlinu je bila mednarodna politologinja Weronika Priesmeyer-Tkocz, namestnica direktorja Evropske akademije v Berlinu.

Kako vidi predvolilno kampanjo? "Naš predvolilni boj je bil precej jedrnat in umirjen. Razlog leži v nemški politični kulturi, kjer napadi oziroma agresivni odzivi ali žalitve preprosto niso del razprave. Smo pa to že bili izkusili pred štirimi leti ob tedanjih parlamentarnih volitvah, ko je za zvezni parlament prvič kandidirala desničarska stranka Alternativa za Nemčijo (AfD). Ta je šla v kampanjo ne le populistično, pač pa tudi razdiralno. Vendar z veseljem opažam, da letos niti približno ni več tako. Desničarski populist so se namreč odločili za bolj umirjeno linijo, zato smo spremljali predvolilni boj, v katerem je bilo najbolj pomembno, kakšna sporočila politiki dajejo volivcem, šlo je za to, katere teme načenjajo in kakšne vsebine ponujajo. Bil je sicer ta predvolilni boj tudi nekoliko čustven, vendar ne agresiven."

Nemška vlada je zelo skeptična tako do Poljske kot do Madžarske in Slovenije

Ko sogovornico, ki Slovenijo dobro pozna, opozorimo, da je pri nas v politični debati vse več zmerljivk in agresivnih opazk, Priesmeyer-Tkoczova pove:

"V primerjavi s Slovenijo je Nemčija zvezna država. Zdaj v vseh 16 zveznih deželah volimo zvezni parlament in zato so teme res velike in pomembne, pa naj gre za vprašanje financ, davkov, podnebne politike, energetske spremembe, trajnostnega razvoja, zunanje in evropske politike. Tukaj težko nastopate emocionalno ali rokohitrsko populistično, saj vas ne bi jemali resno. Poleg tega je pred štirimi leti še prevladovala izkušnja z begunsko krizo, ki se je je prav AfD lotila kričeče in čustveno. Tega čustvenega naboja letos ni bilo. Kljub temu so letošnje volitve zelo posebne in izjemno napete. Prvič v nemški zgodovini kancler oziroma kanclerka ne kandidira več. To je zgodovinski novum za nas. Torej volili bomo

popolnoma novo vlado, popolnoma novo koalicijsko, ki bo prvič sestavljena iz treh strank. To sicer že imamo v nekaterih zveznih deželah, a tokrat se nam prvič obeta kaj takega na zvezni ravni. Spričo tega se bodo razmerja moči med strankami spremenila. V teh razmerjih se bo moral najti odgovor, kdo bo postal novi kancler. Posebno pa je tudi, ker vidimo, da je udeležba na teh volitvah že sedaj, pred nedeljo, okoli 50-odstotna, saj je toliko ljudi volilo predčasno ali po pošti. Tako je tudi zavoljo pandemije in v nedeljo bomo pričeli zgolj kratkemu finišu volitev."

Med Evropsko komisijo in Nemčijo

Ta dejstva seveda vplivajo tudi na volilne napovedi. "Prognoze so dokaj nejasne, saj je toliko ljudi že predčasno volilo in po drugi strani je zanje rezultat že določen. SPD je spredaj, drži, čeprav je v prvi polovici leta kazalo še drugače, toda tako Baerbockova kot Laschet sta storila nekaj napak, ki pa vse do danes niso izginile ne iz medijskih poročil in ne iz političnih javnih diskusij." Šlo je seveda za napačno obnašanje, recimo Lascheta, ki se je sproščeno smejal ob ogledu okoljske katastrofe na zahodu Nemčije, ali pa, da je Baerbockova malce olepšala svoj življenjepis. "Verjetno pa gre za nekakšno utrujenost spričo dolgoletne vlade CDU in zato se je pojavila želja po spremembi," nadaljuje sogovornica, "SPD pa je pri tem imel kar dobro kampanjo, v kateri je izigral svoje adute. Toda tudi če SPD zmaga, ni nujno, da bo kancler iz njenih vrst, kajti kanclerja bo določila tista stranka, ki ji bo uspelo sestaviti vladno koalicijsko. In še nekaj. Ankete kažejo, da je okoli tretjina Nemcev še vedno neodločena, koga voliti. Ti se bodo odločili na koncu čisto spontano."

Z berlinsko politologinjo smo seveda prav tako načeli vprašanje nemške občutljivosti na demokratične postopke, vladavino prava in spoštovanja temeljnih pravic in svoboščin človeka. Priesmeyer-Tkoczeva opozori, da je varuh evropskih pogodb pravzaprav Evropska komisija in ne Nemčija: "V EU vlada konsenz, da ta diskurz, ukrepe in sankcije vodi Evropska komisija, in pri tem dejstvo, da je predsednica komisije Nemka Ursula von der Leyen, za katero nekateri menijo, da je bila izbranka prav Merklove, ne igra tolikšne vloge, kot bi kdo pričakoval. Je pa res, da teme spoštovanja

Politologinja z Evropske akademije v Berlinu Weronika Priesmeyer-Tkocz: "Tretjina Nemcev je še neodločena." Foto: Robert Balen

Siebo Janssen, politolog in zgodovinar iz Bonna: "Ta hip je najverjetnejša semaforška koalicijska." Foto: Osebnih arhiv

prava, demokracije in človekovih pravic velikokrat v Evropski uniji indicira prav Nemčija. V zadnjih letih je tako v EU le bilo sprejetih nekaj ukrepov za zavarovanje teh vrednot, mislim, pa da je tukaj ostalo še veliko prostora za še učinkovitejše ukrepanje."

Weronika Priesmeyer-Tkocz se strinja, da je odnos do Orbanove in Janševe vladajoče stranke v Evropski ljudski stranki, iz katere je Fidesz izstopil, nekoliko bolj popustljiv kot do poljske vladajoče stranke PiS Jaroslawa Kaczyńskiego. "Pa tudi tukaj je treba vedeti, da je za korekcije in za sankcije ter pravne ukrepe zadolžena Evropska komisija. Države članice pa počnejo nekaj drugega. Morajo vzpodbujati omenjene vrednote tudi v mednarodnem okolju in sprejemati odločitve, ki podpirajo demokracijo, pravno državo in pluralistični dialog. Razumem tiste, ki sprašujejo, zakaj Merklova ne stori nič proti Orbanu, vendar je vprašanje napačno zastavljeno. Treba se je vprašati, kaj lahko Merklova stori za Orbanu in za madžarsko demokracijo. Torej akcija za in ne proti."

Mednarodna politologinja je tudi opazila, da je veliko debat na soočenjih kandidatov, sploh pa na treh televizijskih trileh, to je trobojih Scholza, Laschete in Baerbockove, šlo v veliki meri mimo zunanje in evropske politike Nemčije. Vendar meni, da so teme, kot je boj proti podnebnim spremembam, ali socialne teme, med njimi omenimo vsaj povišanje minimalne plače na 12 evrov na uro bruto, kar predlagajo SPD in Zeleni, na neki način že po definiciji tudi evropske teme: "Da pa ni bilo skoraj nič povedano o odnosih z Rusijo, Kitajsko ali ZDA, pripisujem temu, da glavni trije tekmeči za kanclersko mesto o tem v resnici mislijo zelo podobno. Menim, da pa se generalna usmeritev Nemčije navzven, in tudi ne v gospodarski politiki, ne bo bistveno spremenila. Nastale bodo le manjše korekcije, ki ne bodo imele presenetljivih učinkov. Lahko pričakujemo, da bodo Zeleni, če bodo prišli v vladno koalicijsko, spet dobili zunanje ministrstvo. Tedaj bi tema o pravni državi v članicah EU lahko dobila nekoliko bolj vidne poudarke. Vendar, kot rečeno, o ukrepih se odloča drugje."

Berlin v predvolilnih plakatih Foto: Robert Balen

